

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران

مدرسه علمیه الزهرا (سلام الله علیها)
شهرستان خمینی شهر

تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

آزادی بیان و عقیده در سبک زندگی ایرانی، اسلامی

محققین:

فرشته احمدیان، اعظم پرنده، الهام عسکری، مریم قصری، مریم دری، اعظم پرنده، آرزو آقامحمدی، عفت حاج
کرمی.

**"تقدیم به ساحت مقدس حضرت ولی عصر عجل الله
تعالی فرجه "**

**تقدیم به کاملترین انسان که وجودش اقیانوس خوبی
ها و فضیلت هاست؛ کسی که به حق قیام خواهد کرد
تا ریشه ی رذیلت را بخرشکاند و مدینه فاضله ای را
که آرمان همه ی انبیاء در طول تاریخ است، محقق
کند.**

(لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِن بِاللَّهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ)^۱

در دین هیچ اجباری نیست. هدایت از گمراهی مشخص شده است. پس هر کس که به طاغوت کفر ورزد و به خدای ایمان آورد، به چنان رشته استواری چنگ زده که گسستش نباشد. خدا شنوا و داناست.

یکی از مهمترین مسائلی که ذهن و اندیشه‌ی بسیاری از جوامع را دربر گرفته است مسئله آزادی بیان و اندیشه است. بسیاری از قشر تحصیل کرده و متمدن امروز جوامع براین باورند که انسان در گزینش هر نوع عقیده و اندیشه و حتی گسترش آن آزاد است و هیچ مقامی حق مخالفت با تبلیغ و نشر عقیده‌های آن‌ها ندارد.

آزادی بیان و عقیده جزو اصول ماندگاری اسلام است. تجربه نشان داده که هر وقت جامعه از یک نوع آزادی فکری برخوردار بوده، نتیجه آن به سود اسلام بوده است زیرا اندیشه‌های اسلامی از چنین استواری و والایی برخوردار است. اگر در جامعه مسلمین محیط آراء و عقاید به وجود آید، به طوری که صاحبان افکار مختلف بتوانند حرف‌هایشان را مطرح کنند و مسلمانان هم در مقابل، آراء و نظریات خودشان را مطرح کنند، تنها در چنین زمینه سالمی خواهد بود که اسلام هر چه بیشتر می‌تواند رشد کند که تنها طریق درست برخورد با افکار مخالف، همین است و الا اگر جلوی فکر را بخواهیم بگیریم، اسلام را شکست داده‌ایم. رمز ماندگاری برخورداری جامعه از آزادی فکر و بیان است و اسلام، هراسی از طرح اندیشه‌های مخالف ندارد.

کلیدواژه‌ها: آزادی، سبک زندگی، عقیده، بیان.

^۱. بقره (۲)، آیه ۲۵۶.

فهرست مطالب

مقدمه:

فصل اول: مفهوم شناسی

سبک زندگی

انواع سبک زندگی

اهمیت و ارزش آزادی

پیوند دین و آزادی

تعریف آزادی

انواع آزادی

۱- آزادی مثبت و منفی

۲- آزادی غربی و شرقی

۳- آزادی فلسفی

۴- آزادی اجتماعی

۵- آزادی حقوقی

۶- آزادی مردم

۷- آزادی عقیده

۷-۱ ابعاد آزادی عقیده

۸- آزادی عقیده و دین

قرآن دربسیاری از آیات، برای وادار کردن مردم به تفکر آزاد احيای روح تحقیق در آنان، آن‌ها را امر به تفکر و مفاهیم مشابه آن مثل تدبیر، تعقل، تذکر و تفقه می‌کند و در موردی هم پیامبر (ص) دستور می‌دهد که به عنوان بهترین ارمغان «آزادی فکری» را به مردم ابلاغ نماید:

«فَبَشِّرْ عِبَادَ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ»^۱؛ پس بشارت ده به آن بندگان من، به سخن گوش فرامی‌دهند و بهترین آن را پیروی می‌کنند اینانند که خدایشان راه نموده و اینانند همان خردمندان.

اسلام برای پرورش و رشد افکار بشر در مواردی، عقل آدمی را به داوری می‌طلبید: »

«قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ»^۲؛ آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

دستورها و نظرهای اسلام در همه زمینه‌ها بزرگ سری پایه‌های قوی و محکم استوار است که از آن جمله انواع آزادی‌هایی است که در مورد انسان چه از درون و چه از بیرون مطرح است. اسلام بر اساس بینش ارزشی که از انسان دارد، مسئله آزادی را مطرح و پی‌گیری می‌کند.

از آن‌جا که انسان در بینش اسلامی عبد و بنده خداست، در عین آزادی، خود را مکلف به اطاعت از دستورات الهی می‌داند.

روح حقیقی دعوت انبیا اطاعت مطلق از خداوند است که هستی از او جلوه می‌گیرد و مبدأ و منتهی و مالک حقیقی اوست «إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ».

آزادی‌های ممنوع

شهید سید محمد باقر صدر در کتاب مدرسه اسلامی موارد ممنوعیت آزادی را به شرح ذیل ذکر کرده است.

^۱. زمر (۳۹)، آیه ۱۷ و ۱۸.

^۲. همان، آیه ۹.

۱. آزادی عملی در اطاعت محض از شهوات چسبیدن به حیات زمینی و زینت‌های آن؛ « وَ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اَعْدِلُوا هُوَ اَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ »^۱؛ و البته نباید دشمنی گروهی شما را بر آن دارد که عدالت نکنید. عدالت کنید که آن به تقوا نزدیکتر است.

۲. خالی شدن از انسانیت به معنای واقعی در اثر آزاد بودن در انجام زشتیها و اعتیادات مضر؛ « اَفَحَسِبْتُمْ اَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَ اَنَّكُمْ اِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ »^۲؛ آیا پنداشتید که شما را بیهوده آفریده‌ایم و اینکه شما به سوی ما بازگردانیده نمی‌شوید؟
۳. آزاد بودن در سکوت کردن در برابرستم، و یا صرف نظر از حق؛ چون یک فرد مسلمان در اثر ایمان به خداوند یگانه، خود را موظف به قیام در قبال ستم‌ها و حق‌کشی‌ها کرده است بنابراین نمی‌تواند به دلخواه خود، چنین سکوتی را اختیار کند. « رَبِّ بِمَا اَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ اَكُونَ ظَهِيْرًا لِّلْمُجْرِمِيْنَ »^۳؛ پروردگارا به [پاس] نعمتی که بر من ارزانی داشتی هرگز پشتیبان مجرمان نخواهم بود.

۴. بندگی بت‌های بشری و تقرب جستن به آنان و تلاش در اجرای هدف‌ها و مصالح غیرانسانی آنان، زیرا این کار برخلاف تعهد در برابر خداوند و دستورات دین است. « اَتَاخِذُ مِنْ دُوْنِهٖ اِلٰهَةً اِنْ يُّرِدْنَ الرَّحْمٰنُ بِضُرٍّ لَّا تُغْنِ عَنْهُمْ شَفَعَتُهُمْ شَيْئًا وَ لَا يُنْقِذُوْنَ »^۴؛ آیا به جای او خدایانی را پرستم که اگر [خدای] رحمان بخواهد به من گزند برساند، نه شفاعتشان به حالم سود می‌دهد و نه می‌توانند مرا برهانند؟

۵. خالی کردن ذات خود از رسالت بزرگی که برای انسانیت در دوران حیات انسان در نظر گرفته شده است. « وَ اتَّقُوا فِتْنَةً لَّا تُصِيبُنَ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا مِنْكُمْ خَاصَّةً »^۵؛ و از فتنه‌ای که تنها به ستمکاران شما نمی‌رسد بترسید (بلکه همه را فرا خواهد گرفت، چرا که در برابر دیگران سکوت اختیار کردند).

اگر مؤمنان از رسالت‌های الهی خود از جمله امر به معروف و نهی از منکر غفلت کنند، نتایج بسیار بدی گریبان گیر آنان خواهد شد.^۱

^۱. مائده (۵)، آیه ۸.

^۲. مؤمنون (۲۳) آیه ۱۱۵.

^۳. قصص (۲۸) آیه ۱۷.

^۴. یس (۳۶) آیه ۲۳.

^۵. انفال (۸) آیه ۲۵.

خداوند از اول خلقت به آدم حق انتخاب داد و از همان خلقت بشریت به جهانیان فهماند که انسان آزاد آفریده شده است و در تمام عرصه های زندگی آزادانه تصمیم می گیرد .

که با ظهور اسلام و سیره ائمه معصومین علیهم السلام روش و منش آزادی را در عرصه های زندگیشان به مردم نمایان کردند و این خود مسیری شد که جامعه ایرانی آزادی بیان و عقیده خود را از سبک اسلامی الگو بگیرد.

انشالیه که در این آزادی مسیر واقعی اسلام را بیماییم.

^۱. دین و آزادی، محمدحسین فہیم نیا، انتشارات مسجد مقدس جمکران، چاپ اول، سرور، زمستان ۱۳۸۴، صص ۱۳۹ و ۱۵۷ و ۱۷۸ و ۱۸۱.

فهرست منابع

*قرآن کریم

*نهج البلاغه

*لغتنامه معارف و معاریف

۱- اکبر رشاد، دانشنامه امام علی (ع)، جلد ۵ حقوقی، انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ دوم، تهران ۸۲.

۲- سید محمد علی ایازی، آزادی در قرآن، ویراستار محمد ترکمان، مؤسسه نشر و تحقیقات ذکر، چاپ دوم، زمستان ۸۰.

۳- محمد حسین فهیم نیا، کتاب آزادی، انتشارات مسجد مقدس جمکران، چاپ اول، زمستان ۸۴.

۴- محمد تقی، مصباح، آزادی، ناگفته ها و نکته ها) تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۱.

۵- سید محمد علی داعی نژاد، ایمان و آزادی در قرآن، انتشارات کانون اندیشه جوان.

۶- . علامه طباطبایی، مترجم: سید محمد باقر موسوی همدانی، ترجمه المیزان چاپ بیست و هفتم، اسفند ۱۳۸۷، ج ۲.

۷- . تابو علی افضل بن الحسن طبرسی، مترجم: حسین نوری، ترجمه مجمع البیان فی تفسیر القرآن، انتشارات فراهانی، ۱۳۶۰ ش، ج ۳،

۸- . مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۱ و ۲، دارالکتب الاسلامیه، تهران، ۱۳۷۴.

۹- قرائتی محسن، تفسیر نور انتشارات درس هایی از قرآن، ج ۱.

۱۰- بانو مجتهده امین، مخزن العرفان، نهضت زنان مسلمان، تهران، ج ۳

- ۱۱- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، دارالکتب الاسلامیه ج ۱۴، ص ۲۳۱، تهران، ۱۳۷۴ ش.
- ۱۲- صحیفه نور، ج ۶
- ۱۳- صدر، محمدباقر، اسلام و مکتبهای اقتصادی، محمدنبی زاده، قم، چاپ مهر ۱۳۵۵،
- ۱۴- شیخ حر عاملی، اثبات الهدی، ج ۱
- ۱۵- مقاله آزادی بیان و عقیده، آیت الله سبحانی.
- ۱۶- مقاله: زیبایی‌های فردا، پایگاه سایبری یاوران شهرستان بهبهان و سربازان صاحب‌الزمان و نائبان ایشان. مقالات غلامرضا محمدی
- ۱۷- مقاله: تفاوت‌های مفهوم سبک زندگی ایرانی باغرب، محمد مقتضی.
- ۱۸- مقاله مرز آزادی کجاست؟، محمدحسین مختاری.
- ۱۹- سیدابراهیم، حسینی، اصل منع توسل به زور، سایت پرسمان..
- ۲۰- سایت تابناک.
- ۲۱- www.morteza.motahari.